

Kortelė:

937665_RegNr_I-2619-289/2014

<http://www.infolex.lt/tp/937665>

2014 m. spalio 23 d.

Šiauliai

(S)

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Virginijus Stankevičius,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui M. P.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pareiškėjo M. P. skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Teismas, išnagrinėjęs bylą,

n u s t a t ė :

Šiaulių apygardos administraciniame teisme 2014 m. birželio 13 d. buvo gautas pareiškėjo M. P. skundas (2–4 b. l.), kuriuo prašoma iš Lietuvos valstybės priteisti 7850 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Pareiškėjas M. P. į teismo posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (50 b. l.).

Pareiškėjas savo skunde nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jis buvo laikomas nuo 2013 m. gegužės 20 d. iki 2014 m. gegužės 22 d. Pareiškėjas pažymėjo, kad izoliatoriuje jam teko gyventi antisanitarinėmis sąlygomis. Asmens gyvenamosios patalpos kvadratūra, tenkanti vienam asmeniui, buvo labai maža. Kameroje drėgna, tamsu, prastas apšvietimas, nėra naktinių lempų. Kameroje betoninės grindys, pasivaikščiojimų kiemelyje – taip pat betonas. Sanitariniai mazgai neatitverti nuo gyvenamosios patalpos, kameroje nėra ventiliacijos sistemos, yra pelėsis. Nėra šilto vandens, administracija nėra davusi jokių indų plovimo priemonių, neįmanoma gerai išsiplauti indų. Nėra spintelių, kuriose būtų galima laikyti rūbus. Dėl to patyrė neturtinę 7850 litų neturtinę žalą. Pareiškėjas prašo priteisti 7850 Lt iš valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus (2–4 b. l.).

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (51b. l.).

Atsakovo Lietuvos valstybės atstovo Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsiliepime (40–47 b. l.) nurodoma, kad su skundu nesutinka.

Dėl pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų nurodė, kad Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv. m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusi galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktą nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkanti kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Pabrėžė, kad iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-08-29 pažymos Nr. 69/06-3775 „Dėl M. P. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2013-05-24 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-05-22. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,89 kv.m (kameroje Nr. 71) iki 18,7 kv.m (kameroje Nr. 47) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalnimo įstaigose specifika: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012, ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalninių asmenų skaičiui per parą, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą.

Šiaulių tardymo izoliatoriuje pasivaikščiavimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Dėl kamerų atitikimo higienos normų reikalavimams nurodė, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu jo laikymo kameroje Nr. 9 buvo atlikta sąlygų atitikimo higienos reikalavimams patikrinimų, kitose kameroje valstybės kontrolės institucijos netikrino, pažeidimų užfiksuota nėra.

Kameroje Nr. 9, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiais nuo 2014-01-31 iki 2014-02-06, nuo 2014-02-11 iki 2014-02-17, nuo 2014-02-20 iki 2014-02-26, bei nuo 2014-02-28 iki 2014-03-06 Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas (patikrinimo išvados surašytos 2014-03-19 patikrinimo akte NR. EP-58) buvo atliktas 2014-02-26. Nustatyta, kad kameroje oro temperatūra ir santykinė drėgmė atitinka reikalavimus.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kamerose turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai susiję su pareiškėjo argumentais dėl nepakankamo šviesos patekimo į patalpas, drėgmės ar šalčio, ventiliacijos nebuvimo, nes šie įrengimo reikalavimai susiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Pagal higienos normos 24 punktą, gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosios kameros yra vėdinamos natūraliu būdu (per langus bei duris). Mikroklimato parametrai kamerose priklauso nuo kamrų įrengimo, jose esančių asmenų skaičiaus ir kitų aplinkybių (tokių, kaip lauko temperatūra, asmenų judėjimas į kamrą ir iš jos ir kt.). Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, higienos normos HN 76:2010 reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai susiję su pareiškėjo argumentais dėl nepakankamo dienos šviesos patekimo į kamrą, šalčio ar drėgmės, nes šie įrengimo reikalavimai susiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Atsakovas pabrėžė, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate, yra nuolat perpildyta. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija dėl objektyvių priežasčių ne visuomet turi galimybę užtikrinti vienam asmeniui 3,6 kv. m ploto, bet tokia situacija nėra pastovi ir priklauso ne nuo institucijos kompetencijai priklausančių veiksmų atlikimo ar neatlikimo, įstaiga negali daryti įtakos suimtųjų (nuteistųjų) skaičiui ir nėra atsakinga už nustatyto kalinamųjų asmenų skaičiaus reikalavimo viršijimą, o jų nepriimti neturi teisinio pagrindo. Kai kurios kameros gali būti perpildytos ir vienam asmeniui tenkantis gyvenamosios patalpos plotas ne visada siekia teisės aktuose nustatytą ribą. Esant tokiai situacijai, tardymo izoliatoriaus administracija stengiasi, kad suimtieji ir nuteistieji, kurių laikymo sąlygos ne visiškai atitinka nustatytus reikalavimus, tokiomis sąlygomis būtų laikomi kuo trumpesnę laiką, t. y. atsiradus galimybei perkelti į laisvesnes kameras. Kiekvienam kameroje laikomam asmeniui skiriamas inventorių, kuris yra numatytas teisės aktuose. Įstaigos administracija nuolat reikalauja iš suimtųjų ir nuteistųjų palaikyti tvarką kamerose, už kamrų valymą ir tvarką atsakingi patys nuteistieji bei suimtieji. Valymo inventorių bei priemonės į kameras išduodamos pagal suimtųjų/nuteistųjų prašymus, po valymo užbaigimo gražinamas atgal į valymo inventoriui laikyti skirtą patalpą. Kiekviename režiminio korpuso aukšte yra išskirta spintelė valymo inventoriui laikyti. Kamrų remontas Šiaulių tardymo izoliatoriuje atliekamas pagal iš anksto sudarytą planą ir esamus materialinius, finansinius ir darbo resursus, gavus tam skirtas lėšas iš valstybės biudžeto. Suimtieji ir nuteistieji neretai piktybiškai niokoja valstybės turtą, gadina elektros instaliaciją, daužo apšvietimo lemputes, stiklus, klozetus, laužo langus, griauina sienes, kurios skiria klozetą nuo miegamųjų vietų. Visiškai suremontuotose kamerose neretai tenka daryti pakartotinį remontą. Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerose langai vėdinimui pritaikyti, kameros yra vėdinamos natūraliu būdu per langus ir tai atitinka Lietuvos higienos normos HN 76:2010 reikalavimus. Atsakovas pažymi, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus

pastatas įtrauktas į LR nekilnojamųjų vertybių sąrašą, todėl kai kurių nuolat nustatomų trūkumų pašalinti neįmanoma (t. y. neįmanoma padidinti natūralios apšvietos gyvenamosiose kameroje, kadangi nėra galimybės padidinti langų angas, nėra galimybės įrengti papildomą ventiliacijos sistemą ir padidinti oro judėjimo greitį bei sumažinti santykinę drėgmę, sureguliuoti oro temperatūrą). Apgyvendinti asmenys, kurie reguliariai vėdina, prižiūri ir tvarko savo kameras, neturi problemų dėl atsirandančio pelėsio ar drėgmės gyvenamosiose kameroje.

Nurodė, kad visose Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje yra įrengtas veikiantis sanitarinis mazgas. Tualetas nuo likusio kameros ploto yra atskirtas sienele, kuri yra ne žemesnė kaip 1,5 m aukščio. Toks sanitarinio mazgo įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Visuomenės sveikatos centras ne vieną kartą pasisakė, kad apšvietimo užtikrinimas yra susijęs su pastato rekonstrukcijos darbais, todėl šis reikalavimas Šiaulių tardymo izoliatoriui nėra taikomas.

Lietuvos higienos normos HN 76:2010 68 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė prausti visą kūną po šiltu dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę. Vadovaujantis LR suėmimo vykdymo 44 str. 4 d., Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių (patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194) 258 p. Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikomiems asmenims vieną kartą per savaitę suteikiama teisė nusiprausti duše ir tai atitinka higienos normų reikalavimus. Šilto vandens tiekimo sistemos įrengimo kameroje jokie teisės aktai nenumato.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-09-09 pažymoje Nr. 62/08-214 „Apie M. P. laikymo sąlygas“ yra nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus režiminio korpuso gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176, reikalavimais. Minėtoje pažymoje nurodytas ir kameroje esantis inventorių, kuriuo aprūpinami nuteistieji/suimtieji.

Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustatius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Dėl pasivaikščiojimo kiemelių įrengimo atkreipė dėmesį, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pasivaikščiojimo kiemeliai įrengti vadovaujantis Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176, 21 p., kuriame numatyta, kad suimtieji galėtų pasivaikščioti ir mankštintis gryname ore, tardymo izoliatorių režiminės teritorijos gyvenamųjų pastatų viršutiniuose aukštuose arba ant žemės įrengiami pasivaikščiojimo kiemai. Pareiškėjo pretenzijos dėl betoninių pasivaikščiojimo kiemelių grindų neturi jokio teisinio pagrindo.

Dėl aprūpinimo indų plovimo priemonėmis nurodė, kad pagal Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo 1 straipsnio 1 dalį, suėmimą vykdančias įstaigas, suėmimo vykdymo tvarką ir sąlygas, taip pat asmenų, laikomų suėmimą vykdančiose įstaigose, teisinę padėtį nustato pastarasis įstatymas. Įstatymo 44 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kiekvienam suimtajam nemokamai suteikiama atskira miegamoji vieta ir patalynė. Vadovaujantis to paties teisės akto 44 straipsnio 2 dalimi, suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 63 punktas nustato: laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys turi būti aprūpinami švariais lovos skalbiniais, rankšluosčiais ir asmens higienos priemonėmis pagal teisės akto nustatytas normas [4.20]. Higienos normos 4.20 punktas nukreipia į

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymą Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių patalpos namų vaikų (kūdikių) namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“, kurio 1.2 punktu patvirtintos Vyrų ir moterų, laikomų tardymo izoliatoriuose, ir nuteistųjų, atliekančių arešto bausmę ir laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose, aprūpinimo apranga, patalyne ir asmens higienos priemonėmis normos. Šiose patvirtintose normose nėra numatyta asmens aprūpinimo indų plovimo priemonėmis normos. Pareiškėjas neturtinės žalos atsiradimą sieja su aplinkybe, jog jam Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija nėra davusi indų plovimo priemonių. Atsakovas pažymi, jog nėra gavęs prašymų/pretenzijų dėl indų plovimo priemonių išdavimo. Be to, vadovaujantis Suėmimo vykdymo įstatymo 28 straipsniu bei Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1R-172, XV skyriumi, suimtieji turi galimybę maisto produktų ir būtiniausių jiems reikmenų įsigyti parduotuvėje ne rečiau kaip kartą per 10 dienų. Indų ploviklis yra įtrauktas į parduotuvės maisto produktų ir būtiniausių reikmenų kainoraštį.

Atsakovas pažymėjo, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnai negali būti atsakingi už tai, kad savo darbe vadovaujasi teisės aktais bei nustatytomis normomis, todėl pareiškėjo pretenzijos dėl indų plovimo priemonių neišdavimo neturi pagrindo būti pripažintos pateisinamomis.

Dėl neturtinės žalos pagrįstumo nurodė, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas pasisakė, kad tam tikra kančia ar pažeminimas ? tai dažnai būdingi ar neišvengiami bausmės formos ar laisvės atėmimo priemonių elementai. Valstybė privalo užtikrinti, kad asmens įkalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai įkalinimui būdingą kentėjimo laipsnį. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. lapkričio 5 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-17-1001/2007 nurodė, kad siekiant neturtinės žalos atlyginimo, būtina nustatyti, jog tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai patyrė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto.

Deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti yra būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsniuose. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek neturtinės) privalo būti tenkinamas tik nustačius visumą viešosios atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos neteisėtus veiksmus ar neveikimą, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš nurodytų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį nekyla prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1355/2010). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje buvo ne kartą išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis; kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (Civilinio kodekso

6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 str. prasme). Atsakovas pažymi, jog pareiškėjas į įstaigos direktorių su jokiais skundais jo kalinimo laikotarpiu nesikreipė.

Jis savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir jų nepagrindžia jokiais įrodymais. Turtinė žala turi būti tikra, konkreti, įrodyta ir kiekybiškai įvertinta, pareiga įrodyti, kad tam tikra žala patirta, tenka pareiškėjui, pareiškėjas taip pat privalo pagrįsti ir įrodyti priežastinį ryšį tarp jo nurodomos žalos ir neteisėtų veiksmų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-669/2011). Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Minėta, kad nenustatčius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006-08-19 nutarime išaiškinta, kad materialinė (piniginė) kompensacija už moralinę žalą turi būti skiriama vadovaujantis visiško (adekvataus) atlyginimo principu, nes jos paskirtis – sudaryti materialias prielaidas iš naujo sukurti tai, ko negalima sugrąžinti, kuo teisingiau atlyginti tai, ko asmeniui neretai apskritai jokie pinigai ir joks materialus turtas negali atstoti. Be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda *tik tada*, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado *būtent dėl tų* valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą, turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą.

Nustatant atlygintinos neturtinės žalos dydį, turi būti taikomi kriterijai, nurodyti Civilinio kodekso 6.250 straipsnio 2 dalyje, iš jų ir sąžiningumo, teisingumo bei protingumo principai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėse bylose Nr. A756-122/2010, A438-121/2009, A502-734/2009).

Sprendžiant institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo klausimą kiekvienu konkrečiu atveju yra būtina nustatyti, kokios institucijos veiklą reglamentuojančios teisės normos buvo pažeistos ir kaip šie pažeidimai pasireiškė, t. y. neigiama tokios veikos pasekmė savaime negali būti laikoma pakankamu pagrindu konstatuoti šios veikos neteisėtumą (2007 m. spalio 23 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis administracinėje byloje Nr. A11- 944/2007). Pareiškėjas turi įrodyti žalos faktą ir priežastinį ryšį tarp žalos ir institucijos veiksmų. Įstatymas numato, kad valdžios veikimas ar neveikimas turi tiesiogiai daryti įtaką asmenų teisėms, laisvėms ar interesams. Pareiškėjas neįrodė, kad jam buvo padaryta neturtinė žala, nes Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija veikė taip, kaip privalo elgtis teisės aktų nustatyta tvarka, nepateikta jokių pagrindžiančių pareigūnų kaltę dokumentų, nenustatytas tiesioginis priežastinis ryšys tarp pareigūnų veiksmų ir pareiškėjo nurodomos neturtinės žalos. Tai, kad pareiškėjas patyrė stresą ir nepatogumus, kai buvo patalpintas į Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerą, yra natūralu, nes kiekvienam sulaikytam asmeniui tai daugiau ar mažiau sukelia diskomfortą ar stresą. Tačiau tai nėra pagrindas priteisti neturtinę žalą. Be to, pareiškėjas nepateikė objektyvių įrodymų, nedetalizavo aplinkybių, dėl kurių patyrė tariamą neturtinę žalą, skundą grindė abstrakčiais teiginiais, nenurodė, kuo grindžiamas žalos dydis ir kaip jis apskaičiuotas. Atsakovo nuomone, pareiškėjas kreipėsi į teismą galimai siekdamas turtinės naudos, tačiau neįrodė, kad patyrė skunde nurodytus išgyvenimus, fizinius nepatogumus, papildomą diskomfortą bei gyvenimo kokybės pablogėjimą.

Dėl neturtinės žalos atlyginimo išraiškos pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynbos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *M. v. Lietuva*, pareiškimo Nr. 53161/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-619/2008). Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kas aukščiau išdėstyta, bei, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių. Prašo pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo M. P. skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas pareiškė reikalavimą dėl neturtinės žalos priteisimo, kuri, jo nuomone, buvo padaryta Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neteisėtais veiksmais.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešoji civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinas, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustačius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. balandžio 16 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴-619/2008 nurodė, kad valstybės valdžios institucijų pareigūnų aktais padaryta neteisėta veika LR CK 6.271 straipsnio taikymo prasme gali pasireikšti ne tik nacionalinių teisės aktų, bet ir tarptautinių teisės aktų nesilaikymu. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimas taip pat gali būti pagrindas valstybės civilinei atsakomybei atsirasti. Šiuo atveju vertintina ar atsakovė nepažeidė ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio.

Konvencijos 3 straipsnis nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Šioje teisės normoje yra įtvirtintas absoliutaus pobūdžio imperatyvas, kuris draudžia kankinti žmogų, nežmoniškai su juo elgtis ar žeminti jo orumą, nepriklausomai nuo aplinkybių ar nukentėjusiojo asmens *elgesio* (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Labita prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 26722/95).

Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje paprastai atsižvelgia į kalinimo trukmę, kalinčio asmens emocinę ir fizinę būseną, kalinčio asmens amžių, lytį ir sveikatą, kalinio galimybę laisvai judėti į kalinimo įstaigos teritorijoje, kalinčio asmens galimybę mankštintis, pasivaikščioti lauke, kameros apšvietimą ir ventiliaciją, ar kameroje yra tualetas, ar jis atskirtas pertvara ir kt. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad tik pasiekęs minimalų žiaurumo laipsnį netinkamas elgesys patenka į Konvencijos 3 straipsnio veikimo sferą. Šio minimalaus žiaurumo laipsnio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, pvz., elgesio trukmės, jo pasekmių fizinei bei dvasinei būklei ir – tam tikrais atvejais – nuo nukentėjusiojo lyties, amžiaus bei sveikatos būklės. Be to, vertindamas, ar elgesys yra „žeminantis orumą“ 3 straipsnio prasme, Europos Žmogaus Teisių Teismas atsižvelgia į tai, ar juo siekiama pažeminti ir sumenkinti tam tikrą asmenį ir ar pasekmių prasme jis nepalankiai paveikė jo ar jos asmenybę su 3 straipsniu nesuderinamu būdu. Tačiau netgi tokio tikslo nebuvimas nepadaro neįmanoma, kad bus pripažintas 3 straipsnio pažeidimas. Konvencijos 3 straipsnio nuostata įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė (Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *V. prieš Lietuvą*).

Šiaulių tardymo izoliatoriaus nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 4 d. įsakymu Nr. 168, 2 punkte nustatyta, kad Šiaulių tardymo izoliatorius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, teisingumo ministro, Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymais, kitais teisės aktais ir šiais nuostatais. Šių nuostatų 12.3 punkte nurodyta, kad viena iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos funkcijų yra užtikrinti suimtųjų ir nuteistųjų komunalines ir buitines sąlygas, nežeminančias žmogaus orumo ir atitinkančias Lietuvos higienos normas.

Dėl kamerų, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, plotų

Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“, galiojančio nuo 2010-05-14, 1.3.1 p. nustatyta, jog vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Byloje yra pateikta 2014 m. rugpjūčio 29 d. pažyma Nr. 69/06-3775 „Dėl M. P. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (28 b. l.), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-05-24 ir laikotarpiu iki 2014-05-22 buvo laikomas įvairius periodus. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 71, 75, 98, 52, 93, 22, 43, 94, 40, 49, 9, 101, 47, kurių plotai nuo 8,80 kv. m iki 22,93 kv. m, jose buvo laikoma nuo 1 iki 10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,89 kv. m iki 18,74 kv. m plotas. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį buvo laikomas iš viso 179 dienas. Iš šio laikotarpio 67 dienas pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 71, 93, 22, 52, 94, pažeidžiant nustatytą vienam asmeniui kameros ploto normą (vienam asmeniui tenkantis kameros plotas periodiškai svyravo nuo 1,89 kv. m iki 3,38 kv. m). Konstatuotina, kad šiuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Tai, teismo nuomone, yra akivaizdus aukščiau paminėtų teisės aktų pažeidimas.

Iš pateiktos pažymos bei kitų byloje esančių įrodymų tiksliai nustatyti, kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas 101 dieną atskirais periodais kameroje Nr. 71, 75, 98, 52, 22, 40, 49, 9,

101, 47, pažeidžiant nustatytas vienam asmeniui kameros ploto normas (vienam asmeniui tenkantis kameros plotas periodiškai svyravo nuo 2,22 kv. m iki 8,13 kv. m), nėra galimybių, tačiau tuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Dėl sąlygų kameroje, kuriose buvo laikomas pareiškėjas

Pareiškėjas savo skunde nurodo, jog kameroje drėgna, tamsu, prastas apšvietimas, nėra naktinių lempų. Kameroje betoninės grindys, pasivaikščiojimų kiemelyje – taip pat betonas. Sanitariniai mazgai neatitverti nuo gyvenamosios patalpos, kameroje nėra ventiliacijos sistemos, yra pelėsis. Nėra šilto vandens, administracija nėra davusi jokių indų plovimo priemonių, neįmanoma gerai išsiplauti indų. Nėra spintelių, kuriose būtų galima laikyti rūbus.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014 m. vasario 27 d. atlikto patikrinimo metu (2014 m. kovo 19 d. patikrinimo aktas Nr. EP-58) nurodoma, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kameroje patikrinimų metu buvo nustatyti atitinkami higienos normos reikalavimų pažeidimai (31–39 b. l.). Iš 2014 m. rugpjūčio 29 d. pažymos Nr. 69/06-3775 „Dėl M. P. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (44 b. l.) matyti, kad patikrinimo metu 2014 m. vasario 27 d. pareiškėjo nebuvo Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-09-09 pažymoje Nr. 62/08-214 „Apie M. P. laikymo sąlygas“ (29–30 b. l.) yra nurodyta, kad gyvenamosiose kameroje įrengtas dirbtinis apšvietimas vadovaujantis HN 76:2010. Kiekvienoje kameroje, atsižvelgiant į jų plotą, yra du šviestuvai, kuriuose įstatytos dvi-keturių dienos šviesos lempos (lium 36W/840 613) ir dirbtinė naktinė šviesa (kaitrinė lemputė 25W).

Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 24 p. nurodo, jog „gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus tas patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema“. Taisyklių 2 p. nurodoma, kad šios taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Veikiantiems tardymo izoliatoriams taikomi tik tie šių taisyklių reikalavimai, kurie nesusiję su patalpų rekonstrukcijos darbais. Taisyklių 14.10 p. numatyta, kad kameroje turi būti natūralus arba mechaninis vėdinimas. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsiliepime nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosios kameros yra vėdinamos natūraliu būdu (per langus bei duris).

Atkreiptinas dėmesys, jog higienos normos 56 punktą reglamentuoja, kad gyvenamosios patalpos turi būti kiekvieną dieną valomos drėgnuojamu būdu, ant sienų ir lubų neturi būti pelėsių. Higienos normos 58 p. nustato, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose.

Lietuvos higienos normos HN 76:2010 68 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė prausti visą kūną po šiltu dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę. Vadovaujantis LR suėmimo vykdymo 44 str. 4 d., Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių (patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194) 258 p. Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikomiems asmenims vieną kartą per savaitę suteikiama teisė nusiprausti duše ir tai atitinka higienos normų reikalavimus. HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 27 p. numato, kad sveikatos priežiūros tarnyboje, maitinimo įmonėje, sanitarinėje švarkloje, dušinėje, kirpykloje, skalbykloje, trumpalaikių ir ilgalaikių pasimatymų kambariuose, siuntinių priėmimo patalpoje turi būti įrengta šalto ir karšto vandens tiekimo sistema. 21 p. numatyta, kad sanitariniame mazge turi būti įrengta šalto vandens tiekimo sistema. Remiantis HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ normomis darytina išvada, jog karšto vandens tiekimo sistema nėra

privaloma kamerų sanitariniame mazge. Šilto vandens tiekimo sistemos įrengimo kameroje teisės aktai nenumato.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-09-09 pažymoje Nr. 62/08-214 „Apie M. P. laikymo sąlygas“ (29–30 b. l.) yra nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus režiminio korpuso gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Lietuvos higienos normoje HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakyme Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių pataisos namų kūdikių namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“ nustatytais reikalavimais. Minėtoje pažymoje nurodytas ir kameroje esantis inventorių, kuriuo aprūpinami nuteistieji/suimtieji.

Dėl pasivaikščiojimo kiemelių įrengimo

Teismas sutinka su atsakovo atsiliepime išdėstyta nuomone, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pasivaikščiojimo kiemeliai įrengti vadovaujantis Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklėmis, patvirtintomis Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“. Taisyklių 21 p. numatyta, kad suimtieji galėtų pasivaikščioti ir mankštintis gryname ore, tardymo izoliatorių režiminės teritorijos gyvenamųjų pastatų viršutiniuose aukštuose arba ant žemės įrengiami pasivaikščiojimo kiemai. LR teisingumo ministro 2009 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1R-172 patvirtintų Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių 92 p. numatyta, kad pasivaikščioti vienu metu vedami visi kameroje esantys suimtieji.

Įvertinus patikrinimo medžiagą, darytina išvada, kad sąlygos pasivaikščiojimo kiemeliuose atitinka nustatytus reikalavimus ir visas higienos normas.

Pareiškėjas savo skunde konkrečiai dėl savo sveikatos problemų nepasisako, nurodo, kad dėl netinkamų laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų jis „patyrė dvasinį pažeminimą, kankinimą ir genocidą“. LR suėmimo vykdymo įstatymo 45 str.1 d. numatyta, kad asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymų nustatyta tvarka. Suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Įvertinus turimus rašytinius duomenis ginčui aktualiu laikotarpiu (nuo 2013 m. gegužės 24 d. iki 2014 m. gegužės 22 d.), pareiškėjo gydymo stacionaro istorijoje Nr. TRN/13-17/2013/3650 (12-25 b. l.) padarytus įrašus bei atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nenurodo konkrečių faktų, susijusių su galimu sveikatos sužalojimu, negalima konstatuoti, kad būtent dėl aukščiau nustatytų pažeidimų, Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (neveikimo) ginčui aktualiu laikotarpiu buvo sužalota pareiškėjo sveikata.

Teismas, vadovaudamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, pažymi, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliam atsakymui į kiekvieną argumentą (1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *vandeHurk v. Netherlands*).

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog byloje nustatytas atsakovo veiksmų neteisėtumas dėl pareiškėjo apgyvendinimo perpildytose kameroje kaip viena iš civilinės atsakomybės būtinų sąlygų. Tačiau pažymėtina, kad siekiant nustatyti, ar atsakovui dėl neteisėtų veiksmų atlikimo kyla civilinė atsakomybė, būtina įvertinti, ar pareiškėjui dėl šių neteisėtų veiksmų kilo pasekmės, t. y. neturtinė žala, taip pat ar tarp paminėtų veiksmų ir kilusių pasekmių yra priežastinis ryšys.

LR CK 6.250 straipsnio 1 dalis numato, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Teismas daro išvadą, jog yra neabejotina, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, atsižvelgdamas į pažeidimo trukmę (galimai apie 118 dienų, t. y. nuo 67 dienų iki 168 dienų), vertybes, kurioms daromas pažeidimas kėlė grėsmę, Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. birželio 19 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-275/2014 už 330 dienų priteista 6600 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. rugpjūčio 18 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-793/2014, kai 232 dienas laikymo sąlygos neatitiko reikalavimų bei 113 dienų tik iš dalies atitiko, priteista 5900 Lt neturtinės žalos atlyginimui), teismas sprendžia, kad už apgyvendinimą perpildytose kalinimo kamerose bei kitus anksčiau nurodytus pažeidimus priteistina 2300 Lt suma neturtinei žalai atlyginti. Taigi pareiškėjo reikalavimas dėl 7850 Lt neturtinės žalos priteisimo tenkintinas iš dalies ir pareiškėjui priteistina iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 2300 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88 str. 1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo M. P. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui M. P. 2300 Lt (du tūkstančius tris šimtus litų) neturtinės žalos atlyginimui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Sprendimas per 14 dienų nuo sprendimo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Virginijus Stankevičius